წელიწადი მეცხრე.—№ 447 პარასკევი, 1 ნოემბერი, 1874

გაზეთის ფასი

ბაგზავნით: ერთი წლით—ექვსი მან., ნახევარი წლით—სამი მან., სამი თვით—ერთი მან. და ხუთმეტი შაური, ერთი თვით—სამი აბაზი.

წერილები ამ ადრესით უნდა გამოგზავნონ:
Въ Тифлисъ, въ редакцію газеты „ДРОЭБА“.

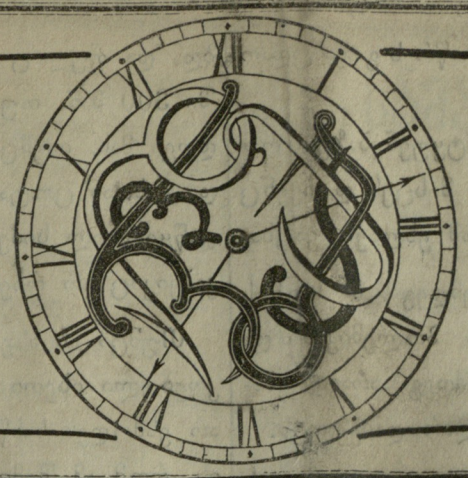

ხელის-მოწერა

თფილისში: გაზეთის „დროების“ კანტორაში.
ქუთაისში: ანტ. ლორთქიფანიძის ბიბლიოთეკაში.

გაზეთი შემდეგი ადრესით უნდა დაიბარონ:
Въ Тифлисъ, въ контору газеты „ДРОЭБА“.

რედაქცია: ძველი ინსტიტუტის ქუჩაზედ, სოლომონ მირიმანოვის სახლებში. კანტორა: ივანოვის ბიბლიოთეკაში, სასახლის მეიდანზე, შაბუროვის სახლებში.

„დროების“ რედაქციის კანტორაში (უფ. ივანოვის ბიბლიოთეკაში) მიიღება ართულს, რუსულს და სხვა ენებზე განცხადებები დასაბეჭდათ

„დროების კალენდარში“,

რომელიც იბეჭდება და დეკემბრის დამდეგს გამოვა

ფასი განცხადებისა: ჩვეულებრივი ასოებით, სტრიქონზე—5 კაპ., ასო მთავრულებით, სტრიქონზე—8 კაპ.

შინაარსი:

საქართველო: იმერეთის ბანკზე,—ქართული წარმოდგენა ენისელში,—წვრილი ამბები.—„დროების“ კორრესპონდენცია: შენიშვნა X-ის კორრესპონდენციებზე,—ენისელიდამ,—**რუსეთი:** ლიფლიანდიის კონვენტი,—წვრილი ამბები—**უცხო ქვეყნები:** საფრანგეთი,—გერმა-ნია,—ინგლისი,—ამერიკა.—**სამართალი:** მიტროფონიას საქმე—**საქართველოს ცხოვრებიდამ:** საქართველოს მდგომარეობა მონგოლების დროს.—**ნარევი.**—**განცხადებანი**

საქართველო

იმერეთის ბანკზედ

რვა წელიწადია, რაც იმერეთის თავადაზნაურობამ პირველად ბანკის დაარსება განიზრახა და ამისთვის განსაკუთრებული კამისია დანიშნა. ამ ხნის განმავლობაში იმერეთის ბანკმა და იმის პროექტმა ბევრი რამ გამოსცადა: ხან ვის მიანდვეს ეს საქმე და ხან ვის; ზოგმა პეტერბურღში გადატანა მოუნდომა, ზოგი თვით ბანკის დაარსებასაც ეწინააღმდეგებოდა და ფულების უკანვე წაღებას ქადაგობდა; ბარე ორჯელ საბანკო ფულებს გვერდით ჩაუქოლეს და რამდენიმე ათი ათასი მანეთი უდროოთ წაგლეჯეს.

საზოგადოებაში თითქმის რწმუნება შესდგა: „ჭვაეს ჩვენ უხეიროები ვყოფილვართ! ეტყობა, იმერეთი ბანკს ისე ვერ ნახავს, როგორც საკუთარ ყურებსაო!“

მაგრამ ბოლოს, როგორც იყო, საზოგადოებამ უფ. ბესარიონ ლოლობერიძისაგან შედგენილი პროექტი მიიღო. არ შევალთ იმის განხილვაში—კარგია ეს პროეკტი, თუ ცუდი; თავის ნებით, საქმის ნამდვილი განსჯით და ცოდნით, თუ მოტყუებით დათანხმდა იმერეთი ამ პროეკტის მიღებაზე; ამ გვარად დადგენილი ბანკი იმდენ სარგებლობას მოუტანს იმერეთის საზოგადოებას, რამდენსაც მოელის, თუ არა. ერთი სიტყვით, როგორც ჩვენმა მახვილმა თანამშრომელმა აკაკიმ სთქვა: კარგათ გამოცხობილი, თუ ცოტათი უმი პური მიართვეს საზოგადოებას? ყველა ამაზე ლაპარაკი ეხლა უდროოა.

მიღებული პროექტი კავკასიის მთავარ სამმართველოში გამოიგზავნა. აქედამ, როგორც ისმის, განუხილველად გაიგზავნა პეტერბურღს და იქ, ჩვეულებრივის წესით, წავა.

იმერეთის ბანკის პროექტის წამყვანნი ძალიან სცდებიან, თუ ჰფიქრობენ, რომ იმათი მოვალეობა გათავდა, რომ იმათ ეხლა გულ-ხელ დაკრებილი უნდა უცადონ, სანამ ეს პროექტი დამზადებული და დამტკიცებული არ დაუბრუნდებათ უკან.

ჩვენში ასე მარტივად არასოდეს არ მიდის საქმე: ყველაფერს უკან დევნა, კაცი, დამჩქარებელი, ყურის-მგდებელი სჭირია. და თუ ამისთანა ყურის-მგდებელი არ გაადევნა იმერეთმა თავის ბანკის პროექტს უკან, ვინ იცის, იქნება, ორ-სამ წელიწადს კიდეე დასჭირდეს მოთმინების გამოცდა.

ეხლა ხომ გზა გაკეალულია; ყველას გვახსოვს, როგორ დამტკიცდა თფილისის საზოგადო ბანკი. იმერეთსაც იმ გზაზე სვლა მართებს....

ამას გარდა, ვსთქვათ, როგორც იქნა, პროექტი დამტკიცდა. იმერეთში ეხლა, ჩვენის აზრით, ერთი კაცი არ მოიპოვება ისეთი, რომელმაც ბანკის საქმეების რიგიანათ წაყვანა და მართვა იცოდეს და შეიძლოს. ბანკის კარგათ წასაყვანად ხომ აუცილებელად საჭიროა, რომ იმის საქმეებს ჩვენებურივე კაცები, ჩვენი წყობილობისა და ცხოვრების მცოდნე, კაცები განაგებდნენ? სადა გვყავს ეხლა იმერეთში ამისთანა კაცები?

ამ საგანზედაც რომ ეხლავ მოიფიქრებდეს ჩვენი იმერეთის თავად-აზნაურობა, ურიგო არ იქნება. თუ იმერეთს ჰსურს, რომ იმის ბანკის პროექტი მალე დამტკიცდეს და შემდეგ კარგათ წაიყვანოს საქმეები, ისიც ისე უნდა მოიქცეს, როგორც თფილისის გუბერნიის თავად-აზნაურობა მოიქცა.

ორი საიმედო კაცი გაგზავნოს პეტერბურღს; ესენი ერთის მხრით თვითონ ბანკის პროექტის მალე დამტკიცებასაც ადევნებენ თვალ-ყურს და მეორეს მხრით იქ ამ გვარი ბანკების ოპერაციებსაც შეისწავლიან. ამ კაცებზე დახარჯული ფული, ნუ გეშინიანთ, დაკარგული ფული არ იქნება. შემდეგაც გამოდგებიან....

ამ აზრებს იმერეთის თავად-აზნაურობის წინამძღოლს უძღვნით.

ს. მესხი.

ქართული წარმოდგენა სოფ. ენისელში

ეს პირველი მაგალითია, რომ ქახეთის სოფელში ქართული წარმოდგენა იყო. იმერეთში რამდენსამე ალაგას გამართეს უკანასკნელ წელიწადებში წარმოდგენები; ქართლში ჯერ არცერთი, თუმცა აქ დიდი სოფლები ქახეთზე და იმერეთზე ნაკლებად არ მოიპოვება.

ყურადღების ღირსი ამ გარემოებაში ის კი არ არის, თუ რამდენი ფულები შემოვიდა წარმოდგენიდამ, ან რისამე, ან ვისამე სასარგებლოდ იყო ის, თუ არა. ის არის, რომ ყველგან, სადაც კი გამართეს წარმოდგენები, ხალხი დიდის აღტაცებით დაიარებოდა და კმაყოფილებას პოულობდა.

თუ სოფლებში და დაბებში ასეა, მაშ ქალაქებზე რალა ითქმის? ამიტომაც სასირცხოთ უნდა მიგვაჩნდეს, რომ ისეთ ქალაქში, როგორც თფილისი, დღემდი ერთი სამუდამო თეატრი არ არსობს...

მართალია, 1869 წლიდამ დაწყებული ერთი ზამთარი არ გასულა, რომ თფილისში და ქუთაისში რამდენიმე ქართული წარმოდგენა მაინც არ ყოფილიყოს; ხალხი ყოველთვის ბლომათ დაიარება. ეტყობა, რომ საჭიროება არის. მაგრამ ამ საჭიროებას დღემდი მხოლოთ თეატრის მოყვარულები აკმაყოფილებენ, ისინიც ღმერთმა იცის როგორ!.

როგორც ყველგან და ყოველთვის, ჩვენშიაც, თეატრის მოყვარეთა წარმოდგენები უფრო ხშირად უთავბოლოთ მიდის: ხარჯი ბევრია,—შემოსავალი ცოტა, შრომა, უთანხმოება ბევრი—ნაყოფი ცოტა, ყვირილი ბევრი—საქმე არა სჩანს. მაგრამ საზოგადოება ამ წარმოდგენებზედაც დაიარება.

რაიცა შეეხება ჩვენი წარმოდგენებიდამ შემოსავლის მოხმარებას, ძალიან კარგი იქნება, ქალაქის მოთავეებმა სოფ. ენისელის წარმოდგენის მოთავეებს მიბაძონ. ძალიან კარგი იქნება, იმათაც ისე გამოაცხადონ ყოველთვის: ვის სასარგებლოდ იყო წარმოდგენა, რამდენი შემოვიდა, რამდენი დაიხარჯა და რამდენი დარჩა. საზოგადოებას ყველა ამის მოთხოვნისა და ცოდნის უფლება აქვს.

ყველა ამ გვარ საქმეებში მოთავეა საჭიროა, კარგი, პატიოსანი მოთავე, რომელმანც საზოგადო საქმის ფასი და სამსახური იცოდეს. ამ გვარი კაცები რომ ყველა ქალაქებში და დიდ სოფლებში თითო-თითო მაინც გვყავდეს, უეჭველია, ამ თეატრის საქმეს გარდა, სხვა ბევრ საზოგადო საქმეშიაც გამოადგებოდა ჩვენს ხალხს. მაგრამ, მაგარი ის არის, რომ ჩვენ კაცები არა გვყავს.

ს. მ.

თფილისის თავად-აზნაურობის სიადგილმამულო ბანკის გამგეელი, თ. ი. ჭაეჭავაძე და ამავე ბანკის დირექტორი, თ. ა. ჩოლაყაშვილი პეტერბურღს წავიდნენ, როგორც გავიგეთ, იმისთვის, რომ დააჩქარებიონ და ყური უგდონ ბანკის გირაოს ფურცლების დამზადებას და ამას გარდა იქაურ ბანკირებთან მოსალაპარაკებლად ამ ფურცლების გასაღების თაობაზე. მეორე დირექტორი თ. ა. ერისთავიც ამ ჟამად პეტერბურღშია, მაგრამ საკუთარი საქმისათვის და არა ბანკის თაობაზე. ამბობენ, რომ იმის მაგივრად აქაური ბანკის მეორე დირექტორად უფ. ა. ავალიშვილი იქნებაო.

* * *

თამამშოვის ქარვასლაზე მუშებია დაყენებული. ჯერ მხოლოთ იმას ამტვრევენ, რაც ცეცხლისაგან იმდენათ გაფუჭებულია, რომ შეკეთება არ მოხერხდება.

* * *

ორ კვირაზე მეტია, რაც ბუნიბის მაიდანზე ახლად აშენებულ ფიცრულში ანატომიური მუზეუმია გამართული, სადაც მსურველს, ათ შაურად, წმინდა სანთლის კაცებსა და ქალებს და იმათ ყოველ სხეულის ნაწილებს აჩვენებენ....

* * *

ფოთელი კორრესპონდენტი გვწერს, რომ ამ უკანასკნელ დროს აქ ძლიერ გახშირდა მაღაზიების და სახლების გაქურდვაო. სხვათა შორის წასრულ თვეში ერთი უცხო ქვეყნის კაცი და მეორე იქაური ვაჭარი ურია გაუქურდავთ, შაბათ დღეს, როცა ეს ურია, სამლოცველოში ყოფილა; 2000 მან. ფულათ ფული მოუპარავთ და სხვა და სხვა ვერცხლოულობა.

ამას გარდა კორრესპონდენტს შემდეგი შემთხვევები მოჰყავს:

„ამ თვეში ერთი მაღაზია გატეხეს, საიდგანაც წაიღეს რუსეთის საქონელი 3000 მან. ქურდების კვალს შეუდგა აქაური პოლიციის პრისტავი უ. ბუნიამ სამეგრელოსკენ და ორი დღის განმავალობაში რამოდენიმე ნაქურდალი საქონელი აღმოაჩინა სოფ. ჭალადიდს, სენაკის უეზდში, იქაური სოფლის მოსამართლის სახლში. როცა ეს პრისტავი საიდუმლოთ ეძებდა ნაპარავ საქონელს და დამნაშავეებს, ამოაჩინა ბევრი სხვა ნაქურდალი საქონელიც, რომელიც ფოთში დაიკარგა 1872—1874 წ.

რამდენიმე თვის წინად ერთი ახალციხელი მეწურბლე სომეხი მიდიოდა თურმე. ფოთიდგან ყულევში (რედუტ ქალეში) ბზაზედ ავაზაკები დასხმოდნენ, ჯერ ბევრი სცემეს და მერმეთ რაც ფულები ჰქონდა, ყველა წაართვეს და გაიქცნენ. ნაცემი სომეხი მეორე დღესვე მოკვდა. ამ საქმეში დამნაშავენი წასულ მაისს დაიჭირეს, ერთი აქ ფოთში, და მეორეც ქუთაისს. მაგრამ ბევრი ავაზაკობა და ქურდობა დღემდინაც აღმოუჩენელი რჩება.“

* * *

ქუთაისის სადამოჟნო მაზრის ცნობებიდამ სჩანს, რომ შარშან, აგვისტოს თვის განმავალობაში, იქიდამ 85,647 მანეთის საქონელი გაუტანიათ და იქ კი სხვა და სხვა ალაგებიდამ 136,322 მანეთის შემოუტანიათ.

თფილისის დამოჟნაში კი წელს, სექტემბრის თვის განმავალობაში, 339,676 მანეთის საქონელი შემოუტანიათ ევროპიდამ და—1,323 აზიიდამ.

* * *

ჩვენს ადვოკატებს შეევარდენმა ჩაურბინა... და ეხლა ისეთ ნაირად არიან დაფეთებულნი, რომ, როგორც სჩანს, ბევრისათვის კისერი მოუგრეხია.

იმ ახალი წესდებულების ძალით, რომელიც პირველი ივლისიდამ შევიდა ძალაში, არავის არა აქვს უფლება, თუ სასამართლოებისაგან მოწმობა არა აქვს, საქმის წარმოება იკისროს. და ამგვარი მოწმობის მიღება ბევრს ვერ ღირსებია. ჩვენი სასამართლოები, როგორც ისმის, ძალიან წინ დახედვით და სასტიკად ირჯებიან და ვინც კი რასმეში შენიშნულია ან რიგიანათ ვერ იჭერს ეგზამენს, ვექილობის უფლებას არ აძლევს.

თფილისში და ქუთაისში ბარე ორს გამოჩენილს (?) ადვოკატს ვერ მიუღია მოწმობა. მაგრამ რა! ამათ თავის სამყოფის შეგროვება კი მოასწრეს!....

***

ერთი თვე არ არის, რაც ეჩმიაძინში სოფხური აკადემია გამართეს. ეხლა იქიდამ იწერებიან, რომ წასულ 16 ოქტომბერს, ამ აკადემიის შენობას რაღაც უბედურად ცეცხლი გაჩენია და დამწვარაო. ამბობენ, დიდი ზიანი არისო.

***

ძალიან ხშირად ისმის ჩვენი პირუტყვის მეპატრონე გლეხებისაგან ჩივილი, რომ მემამულეები და საბალახე ადგილების პატრონები გვავიწროებენო. ხანდისხან პირუტყვმა ამათ საბალახეს ახლოს რომ გაიაროს, იჭერენო და სანამ ორ-სამ ხან ხუთ მანეთს არ გადაგვახდევინებენ, ისე არ იძლევიანო. ხან კიდეც ჰკლავენ თურმე პირუტყვსა, რომელიც, მენახირის უყურადღებობის გამო, სხვის საბალახე ან საყანე ადგილში შეიპარება.

ყველას უფლება აქვს, რასაკვირველია, თავის საკუთრება დაიცვას, მაგრამ ამასთან არც ის უნდა დაივიწყოს კაცმა, რომ გლეხის შევიწროება სრულებით ეაქკაცობისა და სამართლიანობის ნიშანი არ არის. რასაკვირველია, რატომ ამაზედ, ვისიც რიგია, ჯეროვან ყურადღებას არ აქცევს...

„დროების“ კორრესპონდენცია

ჩვენ ერთხელ კიდევ გადვიკითხეთ ყველა კორრესპონდენციები, რომელიც უფ. X-ის სტატიების თაობაზე (იმერეთის სამღვდელოების ყრილობაზე) მოგვივიდა რედაქციაში; მაგრამ დაერწმუნდით, რომ სრულად ერთის მეტის დაბეჭდვა არ მოხერხდება. ამისთვის დანარჩენი კორრესპონდენციები-დამ (რომელთაგან ზოგიერთები მხოლოთ გინებაა) მოგვყავს უმთავრესი მუხლები, რომელშიაც უფ. კორრესპონდენტები უფ. X-სს ამტყუნებენ:

1) ითქმის ყველანი ერთხმათ ამტყუნებენ უფ. X-ს იმ სიტყვებისათვის, რომელიც იმან ჭუთაისის მღვდლებს უძღვნა, რომ ვითომც იმათ ღონის-ძიება აქვთ და სასწავლებელს არ ეწევიანო. კორრესპონდენტები ამბობენ, რომ დღემდი ჭუთაისის მღვდლებს სოფლელებზე უფრო ნაკლები შემოსავალი ჰქონდაო, რადგან, მცირედი ჯამაგირის მეტი, იმათ არავითარი შემოსავალი არ მოეძებოდათო, სოფლელ ღვდლებს კი მამული აქვთო. და დღეს კი, როდესაც ჭუთაისის მღვდლებს ჯამაგირი მოუმატეს, ისინი სრულებით უარს არ ამბობენ, რომ სასულიერო სასწავლებელს, რითაც შეუძლიანთ, შეეწიონო. ეს აზრი ქვემო-მოყვანილ კორრესპონდენციაში მსურველისათვის უფრო ვრცლადაა ახსნილი.

2) მოსამზადებელი კლასისათვის სახლის ქირავებაზედ ამბობენ, რომ, თუმცა მართალია, ეს სადგომი (დეკ. ი. ბამრეკელოვის სახლი) ერთობ შორს არისო, მაგრამ სობოროსთან ახლოს სახლი არ იპოებოდაო და მეტი ღონე არ იყოო. 1400 მანეთად, როგორც უფ. X ამბობს, სობოროსთან სახლის აშენება არ შეიძლებაო.

3) ამასთანავე ზოგიერთი კორრესპონდენტები მ. ლამბაშიძეს აბრალებენ, რომ იმან ძალათ ამოარჩევინა თავის მღვდლებს კრების თავეს-მჯდომარედ თავი, თორემ იმას უფლება არა ჰქონდაო, რადგან დეპუტატი არ იყოო. ერთი იმათთაგანი ამტკიცებს, რომ თავეს-მჯდომარეობის დროს, იმან ზოგიერთი უკანონო და წესდებულების საწინააღმდეგო მოქმედება მოახდინაო, წესდებულებისაგან მონიჭებულ უფლებებს და წრეს გადასცდაო და სხვ.

უფ. X-მა ყველა ამ გამტყუენებაზე, რასაკვირველია, პასუხი უნდა მისცეს და ჩვენც ამ პასუხს მოველით; მაგრამ ეხლავე ვაცხადებთ, რომ ამ პასუხის შემდეგ ამ საგნის თაობაზე რედაქცია ყველა პოლემიკას და კინწლაობის მოსპობას, შემდეგ არავის პასუხსა და პასუხის-პასუხს აღარ დაბეჭდავს.

რედ.

შენიშვნა უფ. X-ის კორრესპონდენციებზე

იმერეთის სამღვდელოების ყრილობის ამწერს, უ. X-ს, სრულებით არა გაჭგებია რა ჩვენი ქალაქის სიძვირისა და საკ. სობოროს კრებულის ავლა-დიდებისა და ცხოვრებისა. ამბობს, რომ „პირველი მაგალითი შემწეობისა სასულ. სასწავლებლისა და სემინარიის აღშენებისათვის საკ. სობ. კრებულს უნდა მიეცა სოფლელი ქალამნიან და ჩოხებიან მღვდლებისთვინო.“ და ის კი არ გაუგია, რომ ხსენებულს სობოროს სრულიად არ ჰყავს მრევლი და კრებულის ცხოვრება არის დამოკიდებული მარტო მათს ჯამაგირზედ.

წერილი კრებულის ჯამაგირი არ არის სათქმელი. მხოლოდ ვიტყვით მღვდლებისა, არხი-დიაკონისა, კანდელაკისა და დეკანოზის ჯამაგირებზედ: თითო მღვდლის ჯამაგირი არის 350 მან., არხიდიაკონის და კანდელაკისა,--400 დეკანოზისა კი—450 მან. ყველა შემთხვევითი შემოსავლიდგან მღვდელს, წელიწადში, შეუდგება—500 მანეთამდის, არხი-დიაკონს და კანდელაკს 700-ის, დეკანოზს კი—800-ს. ეს ასრეა. მაგრამ უფ. X-ს გამოჰყავს ათას-ათასი მანეთი თითოეულს კრებულზედ! ამ კრებულიდგან: კანდელაკი, 1 მღვდელი და არხიდიაკონი არიან საქართველოდგან მოსულნი; ადგილ-მამული სრულიად არა აქვთ და არის მათი ცხოვრება მხოლოდ ჯამაგირზედ დამყარებული. მხოლოდ დეკანოზს და ერთ მღვდელს კი აქვთ ადგილ-მამული, საიდგან პური (მჭადი) და ღვინო მაინც შემოსდით; მაგრამ მაინც რა დარჩებათ ჯამაგირიდგან ამისთანა გაძვირებულს ცხოვრებაში?

ჩემს აზრით, სოფლელს მღვდელს უფრო აქვს საშუალება ცხოვრებისა და შემწეობისათვის, სანემ ხსენებულის კრებულის მღვდლებს და დეკანოზს, მისთვის რომ სოფლელს მღვდელს, წელიწადში, მოუნდება ჩაცმა-დახურვისათვის ბევრი-ბევრი 150 მან., დანარჩენი ფული კი რჩება ჯიბეში, რადგან სხვა სურსათი ცხოვრებისა მას შემოსდის თავის ადგილ-მამულისა და მრევლისაგან; და თუ სოფლის მღვდელს ჰხედავენ ქალამნებით და დაბრანძული ანაფორით და აქედგან გამოჰყავთ მისი სიღარიბე—ეს სულ ტყუილია მისთვის, რომ ჩემთვის ბევრჯელ უთქვამს სოფლელ მღვდელს: „რა საჭიროა ჩემთვის ლაფჩინები (წაღები), ჯერ რომ მას შეჩვეული არ ვარ,—რო ჩავიცვა, ფეხები გამიხურდება, და მერე—სოფელში რა ოხროებისთვის მინდა: თუ პალტარა ატალახდა, შენი მტერი, ლაფში ჩამრჩებ ა. ისევ ჩემი—დალოცვილი ქალამნები და ჩუსტები, უფრო მჩატე საცმელია და სასიარულოთაც კარგია; ლაფჩინებისთვის კი ფარებს არ დავაბნევო?“ მგრეთვე კარგს ანაფორაზედაც სჯის.

მე ბევრჯელ გამიგონია ნათქვამის კრებულის მღვდლისაგან, რომ იგი ძალიან შესცდა ჭუთაისში გადმოსვლაზე. თუმცა მას არც იქ ჰქონია ადგილ-მამული, მაგრამ მრევლის შემოსავლიდგან კარგათაც სცხოვრობდა და ფულიც ჰქონია, ასე რომ წელიწადში 300 მან. თუ არა, 200 მაინც ჰქონდა; დღეს მას, თუმცა 350 მან. აქვს ჯამაგირი და მასთან ცოტა შემოსავალიც, მაგრამ ამ დაწყეველილ სიძვირის დროს აქ, ქალაქში, კაპეიკიც არ რჩება.

თუმცა ეს ასეა, მაგრამ მაინც საკ. სობ. კრებული ისეთი შეუგნებელი არ არის, რომ არ ესმოდეს სასწავლებლის სარგებლობა და ის, რომ ამ შემთხვევაში არ იყოს საჭირო ხსენებულის სასწავლებლის და სემინარიის აღშენებისათვის შეშწეობა, მაგრამ აქამდის კრებულის მღვდელს ჰქონდა 120 მან. ჯამაგირი, ხოლო დეკანოზს 150 მან. შეიძლებოდა, უფ. X-ო, აქედგან რისამე შემწეობის მიცემა? ამ ყრილობაში კი, ყოვლად-სამღვდელოს განკარგულებით, კრებულის მხრივ რომ ყოფილიყო დეპუტატი, უსათუოდ რაიმე შემწეობა დაინიშნებოდა; მაგრამ ამისთანა არა იყო რა. მხოლოდ თავეს-მჯდომარის შეგონებით დეპუტატებმა თხოვნა შეიტანეს ყოვლად-სამღვდელოსთან და სთხოვეს, რომ სობ. კრებულმაც უსათუოდ ყოველ-წლობით შემოიტანოს შემწეობა თუ მეტი არა, არა ნაკლებ თითო სოფლის მღვდლის გადასახადისაო. †

ქ. ქუთაისი

1874 წ. ოქტომბრის 3-ს

სოფ. ენისელი, 24 ოქტომბერს.

სოფელს ენისელში თეატრის წარმოდგენაზედ, თუმცა წარსულს მარიამობისთვეშივე მოვამზადე კორრესპონდენცია და მინდოდა მაშინვე გამომეგზავნა „დროებაში“, მაგრამ რაკი შეიტყე, რომ ამ საგანზედ კიდეც გამოეგზავნათ, ამისათვის მე დაესთმევი იმ ხანად გამოგზავნა ჩემის კორრესპონდენციისა, რადგანაც არ მინდოდა, რომ ეთქვა ვისმე:—ჩვენი ბრალი! რაღაც „ძუნწი“ წარმოუდგენიათ და უკვირსთ, ერთის მაგიერათ ორორლნი იწერებიან: დაბეჭდეთ, თეატრი გვქონდაო!

მე თუ ეხლა კიდე ამ საგანზედ ვწერ, ეს ამიტომ რომ პირველს კორრესპონდენტს არა სცოდნია ნამდვილი დანიშნულება თეატრისა.

წარმოდგენა გახლდათ ახლად დაფუძნებული ენისლის სასოფლო შკოლის სასარგებლოდ; წარმოდგენიდამ შემოვიდა სულ ოთხი თუმანი და ექვსი მანეთი ფული.

კორრესპონდენტი ამბობს, რომ გლეხები ორისავე სქესისანი მრავალნი დაესწრნენ ამ წარმოდგენაში და ბევრიც იხარხარებსო ;მაგრამ სიმართლე სჯობს: თავად-აზნაურობისა და რამოდენიმე მოსამსახურეთაგანის მეტი არავინ ყოფილა.

ღვთის წინაშე, არ იქნებოდა ურიგო და მუქთათ ცქერის ნება მიეცათ რამოდენიმე გლეხებისათვის, რომ იმათაც ენახათ, თუ როგორ წარმოადგენენ ხოლმე ცუდსა და კარგს ზნეს ადამიანის ცხოვრებიდამ და ჩვეულებიდამ. ამასთან, რასაკვირველია, რომ ეტყოდათ ვინმე ღვთის-ნიერი ადამიანი წარმოდგენის მიზანსაც და დანარჩენს ხომ თვითონაც დაინახავდნენ ამ ქალების შრომას იმათ შვილების სწავლის სასარგებლოდ; თორემ ისე რომ ათასი თუმანიც შეჰსწიროთ ვინმემ გლეხებს, რომლის ქველის-მოქმედების მიზნისთვისაც გნებავსთ, თავის დღეში არ იფიქროთ, რომ იმათ გულ-დამშვიდებით იძღვნან; მაშინვე ეჭვში შელენ და იტყვიან: „რათ გვაჩუქეს? შთუოდ ჩვენი წაცდა უნდათ და შემდეგ ჩვენგან უფრო მეტს ისარგებლებენ ნივთიერათაო, თორემ ნაბა ჯს გვაჩუქებენო!“

აი, ამ გვარ აზრზედ გახლავან გლეხები და ამიტომ საჭირო არის, რომ ამათთვის ვინც რას საქმეს აპირებდეს, ყოველივე სახსრები აუხსნან, თორემ უთავ-ბოლო შეწევნა და შრომა ამათთვის დაშთებიან უნაყოფონი და უმადურნი. ეს აზრი იმისთვისა აქვსთ საცოდავებს, რომ ველარავისა ენდობიან, რადგანაც იმგრგვლივ მოტყუებულნი გახლავან.

ზემოხსენებულის ფულიდამ ზოგი სტოლის და სკამების გამკეთებელს მისცეს, ზოგი შკოლის ქირის ბეით და დანარჩენი ოცდა ექვსი მანეთი აქვს შკოლას ყოველ შემთხვევისათვის.

შკოლის საქმე წინ და წინ თუმცა ალმაცერათ მიდიოდა, მაგრამ ახლა ცოტათ ფეხი გაიმართა და უფრო და უფრო ემატება შაგირდები. თ. ბიორგი ჯორჯაძემ სახლობით დიდი თანაგრძნობა, სიყვარული და ხელის გამართვა გამოუჩინა ენისლის შკოლას.

ბ. ბრემელი.

რუსეთი

ლიფლიანდიის კონვენტი

ლიფლიანდიას რუსის მთავრობისაგან მინიჭებული აქვს უფლება, რომ თვითონვე თავის ქვეყნიდამ ამოირჩიოს კაცები და ამნაირად შედგენილმა კრებამ განაგოს იქაური საქმეები. აზნაურობის კრებას კონვენტი ჰქვია, ვაჭრებისას დიდი გილდია და დანარჩენი მცხოვრებლისას — პატარა გილდია. ამ დაწესებების ხელშია ქალაქებისა და სოფლების შემოსავალ-გასავალის დანიშვნა, ხალხის განათლება და სხვ. უმაღლესი ზედამხედველი არის რუსეთისაგან დაყენებული ადმინისტრაციული უფლება (ენერალ-ლუბერნატორი).

ერთი იქაური გაზეთი—„რიგის უწყება“ არ ემადლიერება კონვენტს იმიტომ, რომ სხდომები ამ კრებებში საიდუმლოთ არის; არ აცხადებენ: თუ რაზედა აქვთ მოლაპარაკება, როგორ მიჰყავთ საქმეები, რასა სწყვეტენ და სხვ. და ამ გვარი საიდუმლოება საზოგადო საქმეში ძალიან მავნებელი არისო; საზოგადოებას ჰსურს და უფლებაცა აქვს შეიტყოს: თუ რას აკეთებენ იმის წარმომადგენელი პირებიო, რა განკარგულებას ახდენენო, და ესენი კი თითქო ცხრაკლიტულში ჩამჯდარან და ისე აქვთ მოლაპარაკებაო. ყოველი საზოგადო საქმე აშკარად უნდა კეთდებოდეს, ყოველ ისეთს საქმეზე მოლაპარაკება, რომელსაც რაიმე საზოგადო მნიშვნელობა აქვს, თავისუფალი და გამოცხადებული უნდა იყოსო; მხოლოთ მაშინ მიეჩვევა ხალხი პოლიტიკურ ცხოვრებას და თავის საკუთარი საქმეების ყურადღების ქცევასო.

აი, ეს თვისება აკლია ჩვენს ძლიერ კარგს და სასარგებლო დაწესებასო, ამბობს ბოლოს „რიგის უწყება.“

ყუბანის მაზრის უფროსმა გამოსცა ამას წინათ ბრძანება, რომ იმის ხელქვეეთ მდებარე სოფლებს ეცადნათ სამიკიტნოები დაეკეტნათ და იმის ნაცვლად სახალხო შკოლები გაეხსნათ. ამ განკარგულების ძალით, რამდენსამე სოფელში სამიკიტნოები დაუკეტიათ; მაგრამ იმათ მაგიერად შკოლები გაიხსნა, თუ არა, ამაზე არაფერს არ იწერებიან.

***

„რუსის ინვალიდში“ იწერებიან ქოკანი-

დამ, რომ ამ უკანასკნელ წლებში იქ ხშირი არეულობა არისო, ერთი რომელიმე მოჯანყე გამოჩნდება და რამდენსამე ათასს კაცს ააღელვებსო. გაზეთებში დაბეჭდილია ეხლა ქოკანის ხანის წიგნი უფ. თურქისტანის ღენერალ-ღუბერნატორთან, რომელშიაც აცხადებს, რომ ღვთის შეწევნით აჯანყებულები დავიმორჩილეთ.

* * *

მოსკოვის გუბერნიის ერობის სხდომაზე წასულ 15 ოქტომბერს, სხვათა შორის, იმაზედაც ყოფილა მოლაპარაკება, რომ მომავალ წელს ჩვენი სასოფლო შკოლების მასწავლებლების კრებისათვის უნდა ვიზრუნოთ რამეო; გამოცდილებამ გვიჩვენაო, რომ ზაფხულშიდ მასწავლებლების ერთად შეკრება და სხვა და სხვა პედაგოგიურ საგნებზე ერთმანეთში მოლაპარაკება ძალიან სასარგებლო საქმეაო; ამის გამო მოსკოვის ერობას გადაუწყვეტია, რომ მომავალი 1875 წლისთვის შკოლების მასწავლებლების კრებისათვის 5,500 მანეთი დაუნიშნოთო და კიდეც დაუნიშნავთ.

* * *

სტავროპოლში ყოფილა კრება იქაური სასოფლო შკოლის მასწავლებლებისა. „ყაეკაზი“ გვაცნობებს, რომ ამ კრებაზე 65 მასწავლებელი დასწრებია, რომელშიაც 27 ქალი ყოფილა.

უცხო ქვეყნები

საფრანგეთი

პარიჟის გაზეთებში ბევრს ლაპარაკობენ იმ ცუდ დამოკიდებულებაზე, რომელიც საფრანგეთისა და ესპანიის მმართებლობას შუა არის. საქმე იმაშია, რომ საფრანგეთის მთავრობა დღემდინ კიდევ თითქო შემწეობას აძლევს იმ დონ-კარლოსის მომხრეებს, რომელნიც ამდენი ხანია აშფოთებენ ესპანიას. ესპანიის სამზღვარზე განგებ ისეთი კაცი იყო ღუბერნატორად დაყენებული, რომელიც ყველაფერში აშკარად ხელს უწყობდა კარლოსის მომხრეებსა, თავის დეპარტამენტში თავისუფლად ცხოვრების ნებას აძლევდა, იქიდამ სურსათი და საომარი იარაღები გაჰქონდათ და სხ. სანამ ევროპის სახელმწიფოებმა მარშალი სერრანოს მმართებლობა არ იცნეს ესპანიაში, ამაზე უკმაყოფილება ჩუმ-ჩუმად ისმოდა. მაგრამ ეხლა, როდესაც გერმანიის თაოსნობით, სერრანოს მმართებლობა და რესპუბლიკა თითქმის ყველა სახელმწიფოებმა კანონიერად იცნეს, ესპანიამ პირ-და-პირ და გვარიანად სასტიკადაც მოსთხოვა საფრანგეთის მთავრობას, რომ კარლისტებისათვის, როგორც მოჯანყეებისათვის, შემწეობა არ მიეცათ.

აი, ამის გამო ბევრს ეშინოდათ და ეშინიანთ კიდეცა, რომ საფრანგეთსა და ესპანიას შუა რაიმე განხეთქილება და, იქნება, ომიანობაც არ მოხდესო. მაგრამ ეს ტყუილი შიშია: ორივე ზემოხსენებული ხალხი ისე დასუსტებულია, (ერთი გერმანიისაგან, მეორე შინაგანი არეულობის წყალობით), რომ ომის ატეხას ამ ჟამად ვერცერთი ვერ გაბედავს.

გერმანია

ქულმანი, რომელმანც ამას წინათ დამბაჩა ესროლა თ. ბისმარკს, ეხლა გაასამართლეს. გამოძიებიდამ აღმოჩნდა, რომ დამნაშავე ძალიან აგი და ჩხუბის მოყვარე ხასიათის კაცი ყოფილა. როცა უბრალო მუშათ იყო, რამდენჯერმე თავის ამხანაგ მუშებს წაჩხუბებია სულ უბრალო რამეებზე და ზოგი დიდი დანით დაუჭრია, ზოგისათვის დამბაჩა უსვრია, ზოგისთვის უცემია. ასე რომ ყველას ავ კაცად და ჩხუბის ამტეხად მიაჩნდა თურმე.

შარშანდელი წლიდამ ის გამხდარა იმ კათოლიკე საზოგადოების წევრად, რომელშიაც მუშებს იღებდნენ და რომლის მოთავეებს ძალიან სძულდათ ბისმარკი, რადგან ყველა დევნას, რომელიც კათოლიკე ეკკლესიას მიაყენეს ამ უკანასკნელ დროს გერმანიაში, ყველას თ. ბისმარკს აბრალებდნენ. საზოგადოების წევრები ერთ ყავახანაში იკრიბებოდნენ და სმისა და ლოთობის დროს ჰკითხულობდნენ ფრანგების პატრიბისაგან გამოცემულ ბროშურებსა და გაზეთებს, რომელშიაც კათოლიკე ეკკლესიის დამცირებას და გერმანიის კათოლიკე სამღვდელოების შევიწროებას ბისმარკის საქმედ სთვლიდნენ.

აი, ამ ყავახანაში მოსულია პირველად ქულმანს აზრი, რომ, ვითომ ეკკლესიის დასაცველად თ. ბისმარკი მოეკლა. ის წამოვიდა ქისინგენში და იმ დროს, როცა ბისმარკი რკინის გზის ვაგონში ჯდებოდა, ესროლა დამბაჩა, რომელსაც მუდამ ჯიბეში დაატარებდა, და ხელში დასჭრა. დამნაშავეს იმწამსვე სტაცეს ხელი და, როგორც ვთქვით, ეხლა ვიურცბურღში გაასამართლეს.

სასამართლოში ქულმანი ყველაფერში გამოტყდა, არაფერზე უარი არ უთქვამს. სხვათა შორის მოსამართლეებს უთხარ: „მე იმას კი არ ვნანობ, რომ ბისმარკის მოკვლა მინდოდა; მხოლოდ იმას ვნანობ, რომ მოკვლა მინდოდა და ვერ მოვკალი“. სასამართლომ იმას თოთხმეტი წლით საპყრობილეში ჩამწყვედევა და შემდეგ პოლიციის ზედამხედველობის ქვეშ ყოფნა გარდაუწყვიტა.

ინგლისი

ინგლისის ტახტის მემკვიდრე — უელსის პრინცი — ეხლა საფრანგეთში მოგზაურობს. ამ მოგზაურობის დროს, უელსის პრინცი ზოგიერთ გამოჩენილ ლეგიტიმისტებთან და ბონაპარტიელებთან იყო მიწვეული თუ სანადიროთ და თუ ბანკეტებზე. ამ გარემოებამ ზოგიერთი ფრანცუზული გაზეთები აალაპარაკა; ამბობდნენ, რომ ინგლისის მმართებლობა საფრანგეთის პარტიებს ირჩევს და იმათ უდგებაო. მაგრამ ერთი ინგლისური გაზეთი ამბობს ამის თაობაზე, რომ ინგლისის პრინცს ისეთი ცოტა გავლენა აქვს ინგლისის შინაგან და გარეგან პოლიტიკაზე, რომ რაც უნდა ჩაიდინოს, ეს ჩვენი ქვეყნის მდგომარეობას სრულებით არ შეეხებაო. ჩვენი პოლიტიკის გზის მაჩვენებელი და შინაგანი საქმეების გამგებელი პარლამენტია და არა პრინცებიო.

ამერიკის რესპუბლიკა

გაზეთებში ეხლავე დაიწყეს სჯა-იმ დღესასწაულობაზე და გამოფენაზე, რომელიც 1876 წელს იქნება ფილადელფიაში, ამერიკის შტატების ინგლისისაგან განთავისუფლების სახსოვრად. ერთს ფრანცუზულ გაზეთში, სხვათა შორის, ამაზე სწერენ ამერიკიდამ, რომ აქ იმედი აქვთო, რომ დანიშნულ დროს მთელი დედა-მიწის ხალხების წარმომადგენლები იქნებიანო ჩვენში და ამ ჩვენი განთავისუფლების დღეს მოგვილოცავენო. ზოგიერთ ევროპის და აზიის სახელმწიფოებს ეხლავე გამოუცხადებიათ სურვილი, რომ ამ გამოფენაში და დღესასწაულობაში მონაწილეობას მიიღებენ. ეს სახელმწიფოები არიან: ინგლისი, შვეიცარია, გერმანია, ავსტრია, ოლლანდია, ჩინეთი, სვედია, ბრაზილია, რუსეთი და პორტუგალია.

სამართალი

დ. მიტროფანიას საქმე

ყველა რუსულ გაზეთებში დაბეჭდილია ერთი დიდი და ძლიერ შესანიშნავი საქმე, რომელიც ერთს მოსკოვის დედა-მონოზანს — მიტროფანიას — შეეხება. მოსკოვის ოლქის სასამართლომ ორი კვირა მოანდომა მარტო ამ საქმის განხილვას.

მონოზანი მიტროფანია ძალიან გამოჩენილი და ცნობილი ქალი იყო როგორც პეტერბურღში, ისე განსაკუთრებით მოსკოვში. საქმიდამ აღმოჩნდა, რომ ეს ქალი ბევრი მაღალ-ხარისხის კაცებისაგან ძლიერ პატივცემული იყო, რადგან ობლებისა და ღარიბებისათვის შესაწირავს ჰკრებდა და ბევრს შემწეობას აძლევდა. თავის უკანასკნელ სიტყვაში მიტროფანიამ სხვათა შორის სთქვა, რომ 22 წლის განმავლობაში ღარიბი და ობოლი ხალხისათვის ეზრუნავდიო, ჩემს თავ-შესაფარ სახლში ამ უკანასკნელ თორმეტ წელიწადს 150 ათას ავათმყოფს დაეხმარეო, 200 ათასს უსახლკაროს უპატრონე და 300 ობოლს ეზრდიდიო.

იქნება ზოგიერთი ესენი მართალი იყოს, მაგრამ გამოძიებიდამ გამოჩნდა, რომ დედა მიტროფანიას ამ ქვეყნ-საქმისათვის ბევრი ბოროტება და უზნეო მოქმედებაც ჩაუდენია. სხვათა შორის, ის ყალბ ვექსელებს არდგენდა, მდიდარ ვაჭრებს ატყუებდა, ერთი გარყვნილი ქალი ჩაუგდია ხელში და იმასაც 150 ათ. მანეთის ვექსელები გამოტყვილა.

ყველა ეს ცხადათ გამოჩნდა საქმის წარმოებიდამ; მაგრამ ამასთანავე ისიც გამოჩნდა, რომ ეს ქალი ძალიან ნიჭიერი, მომქმედი და შომხერხებელი ქალი ყოფილა, ასე რომ იმას რომ სხვა ასპარეზი აღმოერჩია, უეჭველია, იმის ცხოვრება შესანიშნავად მარგებელი იქნებოდა საზოგადოებისათვის.

სასამართლომ თითქმის ყველა დანაშაულობაში ბოლეულად იცნო და ყველა უფლების ჩამორთმევა და ციმბირში თოთხმეტი წლით გარდასახლება გარდაუწყვიტა.

საქართველოს ცხოვრებიდგან

X

საქართველოს მდგომარეობა მონგოლების დროს

სტატია I

1231 წელს მონგოლებმა ადარბადაგანში ჯალალ-ედინს აუტეხეს ბრძოლა და უკანასკნელად დაამარცხეს. ის ახლა საბერძნეთში გაქცევას აპირებდა; მაგრამ როცა მივიდა ბასიანში, იმის მახლობლიე, საცა ეხლა ქურთები სახლობენ, მარტოდ დარჩა და დაიძინა ხეთ ძირსა. აქ ის მძინარე ნახა ერთმა ქურთმა და მოჰკლა, ამისთვის რომ იმისი სარტყელი, ცხენის უნაგირი და კაპარჭი, უფასოთა თვალთა მიერ და მარგალიტთა შემკობილი იყო.

თუმცა ჯალალ-ედინი სახელ-განთქმული და მაღალი ჭკუის კაცი იყო, მაგრამ უწყალოებაში და სასტიკობაშიაც იმას კაცი ვერა ჰსჯობდა. ის მოვიდა 1231 წელს და ამავე წელს საქართველოში შემოვიდა ოთხი მონგოლი ნოინი (ღენერალთ).

თუმცა ამის წინათ ქართველები ჯალალ-ედინისაგან შეებერტყილნი იყვნენ, მაგრამ ისინი მონგოლებს მაინც ღონიერად შეებნენ და აგრძნობინეს პატივის-ცემა ქართველი ხალხისა; მაგრამ რადგან მონგოლები ძალიან ბევრნი იყვნენ, ამისთვის ბოლოს გამარჯვება მაინც იმათ დარჩათ. ეს ამ გამარჯვების შემდეგ დასახლდნენ შირაქში და აქ ბარდავში სამუდამოთ სამხედრო ბანაკი ჩააგდეს. ამისგამო ორის ნაპირებზე მცხოვრები ქართველი ხალხები აიყარნენ და საქართველოს ტერიტორიის სხვა ნაწილებში გადასახლდნენ. პლატონ იოსელიანი თავის „Путевыя записки по Кахетіи 1846 წლისაში„ სწერს, რომ შირაქში ორის ნაპირებზე მონგოლები ჯგუფ-ჯგუფად იყვნენ დასახლებულნიო და ამისათვის კახეთის თავადიშვილების ძველს სიგელებში და გუჯრებში იმათ სახელად „აბა“ ჰქვიანთო; აბა არის თათრული სიტყვა და ნიშნავს მოძრაეს, უბან-უბან მცხოვრებ ხალხს. რადგან ზამათრში შირაქის მინდვრებში თოვლი დიდხანს ვერა ჰძლებს, ამისთვის მონგოლების ნოინები ზამთარში აქ სცხოვრებდნენ, ზაფხულში სომხეთში, არარატის მახლობლიე, და აქედგან ჯერ დაუმორჩილებელ საქართველოს ეომებოდნენ. მაგრამ შირაქის სამთავრო დამორჩილებული იყო და მთავარი ვარამ ბაგელი, რომლის სატახტო ადგილი შამქორი იყო, აქ აღარ სცხოვრებდა, ის ჯალალ-ედინის დროსვე იმერეთში რუსუდანთან გაიქცა.

ამისათვის ამ მინდვრებში მონგოლებს არავინ არ აწუხებდა და აქედგან თავისუფლად გზავნიდნენ თავიანთ ჯარებს საქართველოს ასაოხრებლად. იმათ მოძრავ ჯარებმა ძლიერ შეაწუხეს ქართველების თემები.

ქართველების სასახელოდ უნდა ვსთქვა, რომ ამ გასაჭირის დროს იმათ იმოდენა სიმხნე, ვაჟკაცობა და მამულის სიყვარული გამოიჩინეს, რომ მონგოლებს ერთი მტკაველი მიწა არ დაუთმეს უიმისოთ, რომ თავისი ძვირფასი სიცოცხლე მამულის სიყვარულისა და თავისუფლებისთვის კვერცხივით ზედ არ შეეხეთქათ.

სამ საუკუნის განმავლობაში თავისუფლებას მიჩვეულ ხალხს ეძნელებოდა ახლა იმისი დათმობა და მტრის ბრჭყალში ჩავარდნა. მაგრამ, საუბედუროდ, მონგოლების უმრავლესობა ბოლოს ჰძლეოდა მამაცს ქართველს ხალხს. ამისათვის საჭირო იყო კეთილ-გონიერებითი პოლიტიკური ტაქტიკის მექონი კაცები; საჭირო იყო გაამაყებული და გამწარებული ქართველი ხალხის თავის შეკავება, რომ ის ცუდ-უბრალოდ მძლავრ მტერს კვერცხსავით ზედ არ შესქდომოდა.

სამცხე-საათაბაგოელები ისრეთის სიამაყით და სიმწარით ეომებოდნენ მონგოლების ნოინებს, რომ ერთს ომში 10,000 კაცზე მეტი მოკვდა. ამ თავგანწირულის ომის შემდეგ მონგოლებს დარჩათ აღმოსავლეთის საქართველოში ბურთი და მეიდანი. 360 კაბადონზე „ქართლის ცხოვრება“ ამბობს:

„ხოლო ნოინნი ესე ზემოხსენებულნი შემოვიდეს ქართლს, ორიალეთს, სომხითს, ჯავახეთს, სამცხეს, შავშეთს, ქლარჯეთს, არტაანს, ანიხს და დვინს, და მოფინეს ქვეყანათა მსგავსად მკალთა საოხრებელად და ხოცად, და არა სადა იყო ლხინება, შეწევნა და ნუგეშინის ცემა: ესრედ უწყალოდ მოისვროდა ქვეყანა ესე: მანდატურთ-უხუცესი შანშე შეივლტოდა ქვეყანასა აჭარისასა, და ამირ-სპასალარი ავაქ შევიდა ციხესა ქაენისასა, ვარამ ბაგელი წარვიდა ქუთათის.“

მეფე რუსუდანმაც დასტოვა ღვთის ამარად აღმოსავლეთის საქართველო და გაიქცა ქუთაისში. ამ მდგომარეობაში ხალხს აბა რა ექნა, თუ არ შეხიზნულ იყო მთების სიმაგრეებში და ციხეებში. ბონიერებამ არ-

ჩია, რომ ყველა თემები შეხიზნულიყვნენ თავიანთ სათემო სიმაგრეებში და ეომნათ მტერთან, უკეთუ ის მიადგებოდა (იხ. „ძარ. ცხოვრება“ 360).

ამ გვარს გასაჭირს და ძნელს ულხინებელს დროს საჭირო იყო ძლიერი ჭკუის და მკლავის მეფე; მაგრამ საუბედუროდ რუსუდანი მეფე კი არ იყო, არამედ იყო ქუმტუნდური. სვინიდისის შეუწუხებლად იმან დასტოვა აღმოსავლეთის საქართველო მონგოლების ხელში და განცხრომით განისვენებდა იმერეთში; მერმე აქაურ თავადიშვილებმაც აქნიეს თავის ძმებს ხელი და უგზო-უკელობის მადლიერნი ცხოვრებდნენ უზრუნველად. მონგოლები უგზოობის გამო ვერ გადმოდიოდნენ იმერეთში და ისინი ამისთვის არას დასდევდნენ, თუნდ რომ ქართველები აღმოსავლეთის საქართველოში ყველანი ამომწყდარიყვნენ. იმერეთის თავად-აზნაურობა ამ დროს რუსუდანის შვილის დავით ნარინის გამეფების ზრუნველობაში იყო და საზოგადო მტრის საზოგადო ძალით და ხელით მოშორება კი ყურ ქვეშაც არ მოსდიოდა. ოღონდ კი იმათ კარგათ და მეფე რუსუდანის წყალობით ბედნიერად ეცხოვრათ და საქართველოს სხვა ნაწილების თუნდა ქვა ქვაზედაც ნუ დარჩომილიყო.

ამირ-სპასალარმა ავაქმა, შანშე მანდატურთ-უხუცესმა ქახეთის ერისთავმა შოცკუარმა და ვარამ ბაგელმა ნახეს, რომ შემწეობა არსაიდგან არ იყო, მივიდნენ და შეურიგდნენ მონგოლებს და ამ გვარის კეთილ-გონიერებითი ქცევით დაამშვიდეს ხალხის უხილნებელი ცხოვრება (361 გვერ. „ძარ. ცხოვ„). ამის შემდეგ იმათ რუსუდანიც შეურიგდა; მაგრამ იმ პირობით, რომ იმისი შვილი დავით ნარინი მონგოლებს საქართველოში მეფედ დაესვათ. ამის შემდეგ რა მოხდა საქართველოში და როგორ გამეფდნენ რუსუდანის შვილი — დავით ნარინი და ლაშა გიორგის შვილი — დავით სოსლანი, ამაზე შემდეგ ისტორიულს ესკიზებში ვილაპარაკოთ.

ინგილო ჯანაშვილი

ნარევი

შვეიცარიაში არის ერთი საზოგადოება, რომელსაც სახელად „საზოგადო სარგებლობის წრე“ ჰქვია. წასულს თვეში ამ საზოგადოებას ერთს იქაურ ქალაქში-ფრიბურში-ჰქონია კრება და სხვათა შორის შემდეგი გადაუწყვეტია: რადგანაც ეხლა ქალებიც იწყებენ ვაჭრობაში მონაწილეობის მიღებას, რადგანაც იმათთვის საყაჭრო ცნობები და განათლება აუცილებელად საჭირო არის, ამის გამო ვეცადოთ, რომ ყველა საქალაქო სასწავლებლებში შემოიღონ ისეთი სწავლა, რომელიც ვაჭრობაში საჭირო არისო.

* * *

საფრანგეთიდამ მოდის ამბები, რომ იქ წელს ძლიერ კარგი მოსავალი ყოფილა, ასე რომ ნამუშევრის მომყვანი მუშები, რამდენიც აქამდი იყო, ორი იმოდენაც არ ყოფნის. ამის გამო მუშები გაძვირებულან.

ერთს ფრანცუზულ გაზეთში მოყვანილია ერთი მემამულის ნაამბობი ამბავი, რომლისთვისაც მუშებს შემდეგი პირობები უთხოვნიათ: ჩვეულებრივ დღიურ ქირას გარდა, მომკელ მუშებს უთხოვიათ: ა) დღეში სამჯერ გვაჭამე პურიო, ბ) ყოველ ინჯრაზე ნახევარი ბოთლი ღვინო, გ) შუა დღეზე ყავა და დ) გაზეთი საკითხავად...

* * *

სპარსეთის შაჰს აუწერია თავის ევროპაში მოგზაურობა და კიდეც დაუბეჭდინებია ფრანცუზულ ენაზე. ბევრი ახირებული და სასაცილო ამბებია ამ წიგნში თურმე აწერილი. სხვათა შორის, ფრანცუზულ გაზეთებში მოყვანილია იმის აწერა თუ როგორ მიუღია შაჰი ლონდონის სურათების გამოფენის დირექტორს.

შაჰი სწერს:

„სხვათა შორის დირექტორმა ერთი ვირის სურათი მიჩვენა, რომელზედაც ეწერა, რომ ეს სურათი ათას მანეთად ღირსო. მე ვკითხე:

— როგორ არის ეს, რომ ცოცხალი ვირი ჩვენში მხოლოთ ხუთ მანეთად ღირს და ტილოზე დახატული კი ათას მანეთად?

დირექტორმა მიპასუხა:

— იმიტომ არის ეს, თქვენო უდიდესობავ, რომ ცოცხალი ვირი სასმელ-საჭმელს თხოულობს და დახატული კი არა.

— მის მაგივრ დ, ზედ შესაჯდომათაც არ გამოადგება მეთქი, უპასუხე მე. ბევრი ვიცინეთ...

* * *

ერთს ფრანცუზულ სამასხარო გაზეთში სწერენ, რომ პარიჟში ფართო და სრული კორსეტების მოდა შემოსულა, რომელშიაც ჩამჯდარი ქალი ძალიან ადვილად გამოძვრება თურმე. ამ კორსეტს სახელად „მარჩი„ ქვია, იმ კაცის სახელი, რომელიც სან-მარგარიტის კუნძულის საპყრობილის ზედამხედველად იყო, როცა იქიდამ საფრანგეთის მოლალატე ბაზენი გაიქცა...

* * *

შვეიცარიას მმართებლობას დაუდვია კანონად, რომ ყველა იმ უბედურებაში, რომელიც რკინის გზებზე მოხდება, პასუხის-მგებელი ამ გზების კამპანიები და პატრონები არიანო.

ნეტავი ვიცოდეთ: რამდენჯერ აგებდნენ პასუხს, რამდენს იზლავდნენ ჩვენი ფოთი-თფილისის რკინის გზის გამგებლები, ჩვენშიაც რომ ამისთანა კანონი იყოს?!...

* * *

უკანასკნელი გამოანგარიშებით, გერმანიაში ამ ჟამად 445 ისეთი საზოგადოება არსობს, რომლის მიზანი მხოლოდ ის არის, რომ დაბალ ხალხში წერა-კითხვის ცოდნა გაავრცელოს

* * *

პარიჟის მეტეოროლოგიული ობსერვატორია გვიწინასწარმეტყველებს, რომ წელს ძალიან ცივი და სასტიკი ზამთარი იქნებაო. ყინვები 15 (3) ნოემბერს დაიწყება და 15 (3) იანვრამდი იქნებაო.

* * *

ქომმუნის დროს წაქცეული და დამტვრეული ვანდომის კოშკი ისევ აუგიათ პარიჟში და ეხლა მხოლოთ იმაზეა მოლაპარაკება — თუ ვისი ძეგლი დასვან ზევით: ისევ პირველი ნაპოლეონისა, როგორც ადრე იყო, თუ სხვა ვისმესი.

* * *

ერთს მოცლილ სტატისტიკოსს გამოუანგარიშებია, რომ რაი რომ აუშენებიათ, მას აქეთ, ვანდომის კოშკიდამ 127 კაცი გადმოვარდნილა და თავი მოუკლავს; იმ კოშკიდამ, რომელიც იელისის რევოლუციის სახსოვრად არის აგებული, 29 კაცი გადმოვარდნილა, ტრიომფის კარების სახურავიდამ — 31 და პარიჟის ღვთის-მშობლის საყდრის სამრეკლოდამ 767 კაცი და ქალი გადმოვარდნილა და თავი მოუკლავს.

* * *

ამას წინათ ერთს გამოჩენილ ინგლისის რესპუბლიკელს, პარლამენტის წევრს, დილკს, ცოლი მოუკვდა ლონდონში. მიცვალებულის ანდერძი რომ წაიკითხეს, ნახეს, შიგ ეწერა, რომ გთხოვთ, ნუ დამმარხავთ, უთუოთ დამწვითო. ქმარმა აასრულა უკანასკნელი თხოვნა მიცვალებულისა და ამ მიცვალებული ქალის გვამი დრეზდენში დაუწვავთ. ქმარს ექვსი გირვანქა ფერფლი მოუგროვებია და წამოუღია.

* * *

ციმბირში ერთ რუსის დედა-კაცს მახინჯი შვილი დაბადებია, ასე რომ კაცი ვერ შეატყობდა თურმე: ქალი იყო ის, თუ ვაჟი. როდესაც მღვდელს მიუყვანეს მოსანათლავად, არ იცოდა თურმე — ქალის სახელი დაერქმია, თუ ვაჟისა და ამიტომ ასე სთქვა: „თუ ხარ მამრობითი სქესისა, დაეერქვას სახელად ათანასე და თუ ხარ დედრობითი სქესისა, დაგერქვას სახელად ამვროსია.“

* * *

ამას წინათ ერთი ქუჩის ფილოსოფოსი და მიზანტროპი ანატომიური მუზეუმის უშველებელ აფიშას ჰკითხულობდა მთავარ მართებლის სასახლის გვერდით; რომ წაიკითხა, ერთი ამოიხვნეშა და სთქვა:

— წმინდა სანთლისაგან გაკეთებულის კაცის ნახვა იქნება ღირდეს ათ შაურად, მაგრამ ეს კი ვიცი, ნამდვილი კაცის დანახვა გროშათაც არა ღირს!..

განცხადებანი

ადვოკატი ვასილი ალექსეიჩი ლუკაშევსკი იღებს სამოქალაქო საქმეებს და მათ შორის მეჟეანირისასა საწარმოებელად

ბანდაჟისტი მათიას ფუოლრი გერმანიიდგან, ბანოვის ქუჩაში, პოლიციის ახლოს გადმოვიდა ახალ მაღაზიაში. აკეთებს ყოველ გვარ ბანდაჟს, ახალ კარსეთებს ჰკერავს და ძველს აახლებს; აქვე ფერჩატკების რეცხვა შეიძლება; ყოველსავე ამას სხვა ადგილებზე ნაკლებ ფასათ მიიღებს. აქვე ისყიდება პირველი სორთის ფუილის წამალი, გირვანქა ორ აბაზათ.

ოქტომბრის გამსესხებელ-შემნახველი ამხანაგობა.

შვიდი თვის ანგარიში

21 მარტიდამ 21-ს ოქტომბრამდე 1874. წ.

ამხანაგობაში ირიცხება წევრად ორასი სამოცი კაცი.

ა.) შემოსავალი

1.)	წევრთაგან შემოტანილი საწილო ფული	1507 მ. 80 კ.
2.)	სესხი, რომელიც ამხანაგობამ აიღო დამფუძნებელთაგან . .	1500 მ.
3.)	ამხანაგობამ ისესხა თფილისის საურთიერთო ნდობის საზოგადოებისაგან და კერძო პირთაგან. .	2110 მ.
4.)	სასარგებლოდ შეტანილია კერძო პირისაგან	40 მ.
5.)	სარგებელი აღებული გასესხებულის ფულისაგან . . .	295 მ. 50 კ.
6.)	დაბრუნდა სესხი ახალ ვადა მიუცემელი	605 მ.
	სულ შემოსულა	6,508 მ. 30 კ.

ბ.) გასავალი

1.)	გასესხებულა	4,925 მ.
2.)	შეტანილია თფილისის საურთიერთო ნდობის საზოგადოებაში...	150 მ.
3.)	სარგებელი მიცემული წასესხზედ ტფილისის საურთიერთო ნდობის საზოგადოებაში	42 მ. 46 კ
4.)	დახარჯულა გამგეობაზედ. .	300 მ. 50 კ
5.)	სარგებელი დაბრუნდა ვადაზედ წინათ გარდახდილის ნასესხისა . . .	2 მ.
	სულ გასულა	5,419 მ. 96 კ.

გ.) ქასსა.

1.)	შეტანილია ტფილისის საკაჭრო ბანკში	100 მ.
2.)	ტფილისის საურთიერთო ნდობის საზოგადოებამ გამოგვირიცხა წესდების თანახმად.	5 მ. 30 კ.
3.)	ნაღდი ფული არის კასსაში ..	533 მ. 4 კ.
	სულ	638 მ. 34 კ.
	გასავალი არის	5,419 მ. 96 კ.
	ერთიანი ჯამი	6,058 მ. 30 კ.

გამგენნი: { მ. ქადაგოვი. / გ. ოსეფოვი.

რკ.გზა.	დილა.		საღამ.		II კ.		III კ.	
თფილისი .	8	18	8	17				
მცხეთა. . .	9	18	10	—	-	68	-	38
ბორი . .	11	39	1	43	2	40	1	23
სურამი . .	1	52	4	30	3	92	2	18
ბეჟათუბანი	3	45			4	42	2	46
ყვირილა .	6	49			5	81	3	23
ქუთაისი. .	7	55			6	75	3	75
სამტრედია .	9	2			7	73	4	29
ახ.-სენაკი.	10				8	57	4	76
ფოთი. . .	11				9	75	5	42
ფოთი . .	7	38						
ახ.-სენაკი.	9	11			1	18	-	66
სამტრედია.	10	12			2	6	1	14
ქუთაისი .	11	17			3	4	1	69
ყვირილა.	12	38			3	98	2	21
ბეჟათუბანი	3	27	დილა		5	33	2	96
სურამი . .	4	57	7	35	5	84	3	24
ბორი . .	7	23	10	12	7	36	4	9
მცხეთა . .	9	52	1	49	9	8	5	4
თფილისი .	10	49	3	32	9	75	5	42

ცეცხლის გემები

ა) ფოთიდამ:

ოდესისკენ — კვირა საღამ. 6 საათ.

სტამბოლს — კვირაობით დილას.

ბ) სოხუმიდამ:

ფოთს — ორშაბათს, ღამით.

ოდესას — სამშაბათს, გათენებისას.

გ) ბაქოდამ:

ასტრახნისკენ — სამშ. ხუთშ. დილ.

ასტრაბადისკენ — კვირა შუალამეს.

ტელეგრაფი

	მ.	კაპ
ოცი სიტყვა თფილისიდამ:		
ქუთაისს, ფოთს . .	1	—
ბორს, დუშეთს, სილნახს		50
როსტოვს ოდესას მოსკოვს	2	—
პეტერბურგს, ვარშავას . .	3	—
სპარსეთში	5	76
სპანეთში, შვეიცარიაში	3	—
იტალიაში და საფრანგეთში	3	50
ინგლისში	4	—

ფოშტა

ა) თფილისიდამ:

სამზღვარ გარეთ, ქუთაისს, რუსეთს — ყოველ დღე კვირას გარდა. ზუგდ. ოთხშ., ოზურგეთს — პარასკ და ორშაბ. ბაქოს — ორშ. სამშაფ. და შაბ. ქახეთს — სამშ. და შაბ.

ბ) ქუთაისიდამ:

ყოველგან — ორშაბ. ამას გარდა თფილისს და რუსეთს — ოთხშაბ. და პარასკ. ფოთს და სოხუმს — ხუთშაბ. და შაბათ. (საღამომდი.)

გ) ბორიდამ.

ყოველგან — ორშაბ. ოთხშაბ. და პარასკევებით (საღამოს შვიდ საათამდე.)

დ) ფოთიდამ:

ყოველგან — ყოველ დღე.

	კაპ
წიგნის გაგზავნა რუსეთში:	
ლია წიგნის	5
დაბეჭდილის (სამი მისხალი) .	10

ბირჟა	მან.	კაპ
პეტერბურგი, 1 თკტომბ.		
ერთი მანეთი ღირს:		
ლონდონში 33½ პენსი.	—	84
პარიჟში 351 სანტიმი.	—	89
ესკონტი (სარგებლისფასი)	6	—
ბანკის ბილეთი 5%	98	15
მოგებიანი (პირველისესხი)	177	90
მოგებიანი (მეორე სესხი)	173	75
ბირაოს ფურცლები:		
ხერსონის ბანკის (5½)	83	80
მოსკოვის (5%). . . .	86	50
აქციები:		
ოდესის საკაჭრო ბანკის.	230	—
ფოთი-თფილ. რკინ. გზის	132	50
შავიზღვის ცეცხ. გემების	530	—
ქავკაზის და მერკურის. .	168	—
პირვ. უზრუნვ. მყოფი საზ.	693	—
პეტერბ. უზრ. მყოფი საზ.	263	—
მოსკოვისუზრ. მყოფი საზ.	257	65

მაზანდა	მან	კაპ
თფილისი, 31 ოქტომ.		
პური ბანჯისა . .	1	10
ქერი.	—	70
ბამბა ერევნისა . .	4	50
— ამერიკისა . .	6	40
ბაპენტილი ბამბა .	8	—
მატყლი თუშური .	6	50
— თარაქამისა . .	4	
აბრეშუმი . . .	7	—
ქონი	4	50
ქონის სანთელი . .	6	—
სტეარინის სანთელი .	10	20
ხორცი ძროხისა .	—	45
— ცხვრისა . .	—	55
სპირტი	7	—
შაქარი კარგი . .	8	55
— ფხვნილი . .	7	
ყავა გრგვალი .	18	50
ზეთი ქუნჯუთისა .	6	—
ოქრო . . .	5	91

„დროების“ ფოსტა

— ზუგდიდელ ხმას. თქვენი სტატია იმიტომ არ იბეჭდება, რომ ამ საგანზე ერთი სტატია უკვე დაბეჭდილია.

— „სიზმრის“ ავტორს. ერთობ გარდაკვრით, გაუგებრად არის დაწერილი და მკითხველი ძნელად გაიგებს.

— ხ — ს, უფ. ქ — ს. რედაქცია სრულებით ვერ შეავ მამა თქვენსა და თქვენს შუა უთანხმოების განხილვაში. ეს, ჩვენის აზრით, არც მკითხველებისათვის არის საინტერესო.

— ზაქ — ას, უფ. ი. ფ — ძეს. ბეთხოვთ, შეგატყობინოთ, როდის უნდა ხელ-მოსაწერი ფულის გამოგზავნა. რა შეტყობინება გეჭიროებათ? საზოგადოთ ხელის-მომწერლები, როცა გაზეთს იბარებენ, ფულებსაც მაშინ აგზავნიან.

— ბ — ს. „დროების ქალენდარი“ ჯერ არ გამოსულა; როცა გამოვა, ფასსაც მაშინ შეიტყობთ; გაზეთებში იქნება გამოცხადებული.

— —

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 1 Ноября 1874 г. Типографія Меликова и К°. გამომცემელნი ს. მელიქიშვილი და ს. მესხი. რედაქტორი ს. მესხი.